

5 . Alba Iulia | Punct: str. Munteniei nr. 15-17, Sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii | Anul: 2000

Anul: 2000

Cod RAN: 1026.12

Perioade: Antichitate

Epoci: Epoca romană timpurie

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Domestic, Neatribuit

Autori: Cosmin Ilea, Viorica Rusu-Bolindeț, Tineke Volkers

Instituții: Școala Generală Nr.1 Dej, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, University of Nijmegen, The Netherlands

Raport

Obiectivul arheologic este amplasat în orașul de jos, în imediata apropiere a Primăriei și a Prefecturii Alba Iulia. Cercetările arheologice au început în anul 1992, când a fost stopată distrugerea sitului de către o firmă de construcții, care a excavat o suprafață de 50 x 18 m până la -2 m adâncime, în vederea construirii fundațiilor unui bloc. Săpăturile arheologice, la început cu caracter preliminar, pentru cunoașterea stratigrafiei sitului, au devenit săpături sistematice și, cu excepția anului 1995, s-au desfășurat în campanii succesive până în prezent. Șantierul arheologic de pe str. Munteniei prezintă o importanță deosebită pentru istoria Daciei romane deoarece reprezintă o parte din sediul guvernatorului consular al celor trei Dacii, obiectiv unicat pentru provincia noastră și unul dintre puținele cercetate în Imperiul Roman. În afara suprafeței cercetate de noi, în imediata vecinătate a sa (la cca. 100 m spre sud) s-a aflat cea mai mare parte a complexului în discuție, săpat de A. Cserni în anii 1888 - 1908 și considerat în literatura de specialitate ca fiind "marele complex termal de la Apulum". În campaniile anilor 1998 - 2000 obiectivul cercetării arheologice l-a constituit extinderea săpăturii arheologice pe latura de N a suprafeței excavate în 1992. Pe această latură, elementele constructive, vizibile în profil și parțial puse în valoare în campaniile anilor 1992 - 1993, sunt foarte bine păstrate și a existat și posibilitatea extinderii spre N a întregii laturi pe o lățime de 3 m. În cele trei campanii menționate, au fost practicate 4 secțiuni, în urma cărora s-a dezvelit o suprafață de 32,50 m², pe o lățime variabilă, cuprinsă între 2,30 - 3,50 m, până la o adâncime maximă de -3,07 m. O scurtă sinteză a rezultatelor acestor campanii includem în cele ce urmează.

Pe latura de N au fost dezvelite următoarele camere:

1. Camera E, prima încăpere de pe această latură, dinspre vest, avea o lungime de 7,20 m. Lățimea nu i se poate preciza deoarece latura ei sudică a fost distrusă prin excavare, iar închiderea pe latura nordică nu a fost prinsă datorită imposibilității extinderii săpăturii pe o lățime mai mare de 3 m datorită apropierii de șoseaua modernă. Camera respectivă a fost dotată cu o instalație de hypocaustum, care se afla numai pe latura de V a acesteia, paralelă cu zidul corespunzător al camerei. În acesta din urmă a fost descoperită și gura praefurnium-ului care deservea instalația respectivă. În aceeași încăpere s-a descoperit o succesiune de trei canale pentru aducțiunea / evacuarea apei, orientate E - V, care se suprapuneau parțial. Pe zidurile care delimitau camera E pe laturile de E și de V a fost descoperită tencuială pictată policromă, atât în situ, cât și căzută. Din păcate, podeaua din opus signinum a acestei camere, ca și o parte din elevația zidului estic al camerei au fost distruse de o locuire medievală timpurie (sec. XI - XII). Totodată, în interiorul aceleiași camere au fost descoperite urmele sporadice ale unei locuiri preistorice, încadrate, după materialul ceramic fragmentar, în perioada de tranziție de la epoca bronzului către începutul epocii fierului.

2. Camera D, situată în continuarea camerei E, spre est, având totodată și un zid comun cu aceasta din urmă. Ca și în cazul precedentei încăperi, se poate preciza numai lungimea ei, de 5,1 m și faptul că a fost dezvelită pe o lățime de 3,5 m, fără a-i cunoaște toate laturile din aceleași motive menționate mai sus.

Acestei camere i s-au păstrat 3 m din podeaua de opus signinum pe care o deținea. Era de asemenea o cameră încălzită - au fost descoperite două instalații de hypocaustum, sub forma a două canale, late de câte 0,9 m, dotate cu câte un rând de pilae de formă pătrată; canalele respective au fost dispuse aproape pe diagonală pe suprafața camerei, recordul dintre ele nefiind surprins.

3. Coridorul D' făcea trecerea între camerele D și C, de asemenea în continuarea primei încăperi menționate, către est. Avea lățimea de 1,4 m și a fost dezvelit pe o lungime de 3,7 m. Pe zidul de V al coridorului s-a păstrat amprenta scândurilor din lemn ale pragului, precum și forma acestuia, cu dimensiunile de 1,5 x 0,6 m. Și acesta avea o podea de opus signinum, placată cu cărămizi mari, dreptunghiulare, unele cu ștampila legiunii a XIII-a Gemina. Din păcate și această podea este păstrată parțial datorită unor intervenții moderne. Pereții coridorului au fost placați cu marmură. Către sud, coridorul era mărginit de o cameră absidată, care a fost distrusă prin excavare, din ea ne mai păstrându-se decât o mică porțiune.

4. Camera C' a reprezentat un element nou față de elementele constructive cunoscute pe latura de N, ca și coridorul menționat anterior. Ea este situată în continuarea coridorului D', spre E și are un zid comun cu acesta din urmă. A fost surprins numai colțul sudic al acestei încăperi, pe o lățime de 1,5 m, restul ei mergând sub profilul nordic și ne mai putând fi dezvelit. Din acest colț a fost recoltată o mare cantitate de tencuială pictată policromă. Pe latura de SE, încăperea respectivă avea un prag de 1,1 x 0,4 m, prin care se intra / ieșea în / din camera C.

5. Camera C reprezintă cea mai mare încăpere de pe latura de N și totodată a zonei cercetate. Lungimea ei era de 15 m, lățimea surprinsă variind între 2,3 - 3,4 m datorită distrugerilor provocate prin excavare. Zidul estic al camerei a fost afectat de o locuire medievală timpurie (sec. XI - XII) până aproape de temelie. Același lucru s-a întâmplat cu o parte din podeaua de opus signinum a camerei, care s-a păstrat totuși pe o lungime de 8,5 m. Ea era placată cu cărămizi mari, dreptunghiulare, neștampilate, păstrate in situ numai pe 2 x 4 m; în rest, pe podea se observă numai amprentele acestora. La 4,3 m de zidul vestic al camerei a fost descoperită o gura de canal de formă pătrată, din calcar, cu dimensiunile de 0,7 x 0,7 m, care are cioplit în centru un motiv floral. Pe podea s-a observat și groapa de implantare a canalului, precum și legătura dintre gura de canalizare și canalul de evacuare a apei corespunzător, acesta din urmă fiind vizibil anterior în profilul nordic. Și pe podeaua acestei încăperi a fost descoperită o cantitate impresionantă de tencuială pictată policromă, fragmentele mai mari punând în evidență existența a trei straturi succesive, corespunzătoare unor reparații ale camerei respective. Cercetarea acestei camere nu a fost încheiată, ea urmând să fie finalizată în campania acestui an.

Din punct de vedere cronologic, toate camerele prezentate aparțin ultimei faze de locuire a complexului, datată la sfârșitul secolului al II-lea și în secolul al III-lea. Cărămizile ștampilate descoperite fie în componența elementelor de construcție (canale, instalații de încălzire, podele), fie în stratul de dărâmătură rezultat din ruina acestora prezintă antroponime datate după domnia lui Marcus Aurelius. Totodată, în stratul de amenajare al uneia dintre instalațiile de încălzire aparținând camerei D, la -2,1 m adâncime, a fost descoperită o monedă romană de bronz aparținând Faustinei Senior, soția lui Marcus Aurelius, ea oferindu-ne o datare post quem a construirii camerei respective. Nu avem pentru moment alte categorii de artefacte care să ne ofere indicii pentru o datare mai precisă a acestui nivel de locuire. Din punct de vedere constructiv, această fază se distinge clar prin realizarea unor încăperi mari, impresionante ca dimensiuni, dotate cu instalații de încălzire, cu canalizări, cu pereții zugrăviți policrom sau placați cu marmură. În momentul construirii acestora, încăperile anterioare au fost folosite ca substrucții ale camerelor în discuție, acestea din urmă nerespectând nici unul din planurile de construcție ale încăperilor anterioare. Cele trei faze de construcție ale complexului au fost foarte bine puse în evidență prin cercetările arheologice întreprinse pe profile și pe fundul suprafeței excavate în anii 1992 - 1997, ele completându-se cu unele date noi oferite de extinderea săpăturii arheologice pe latura de N. Pe această latură însă, dat fiind faptul că unul dintre obiectivele cercetării acestui complex îl constituie și valorificarea lui din punct de vedere istorico-turistic, au fost dezvelite elementele de construcție aparținând ultimei faze de locuire romană, care sunt cel mai bine păstrate și cele mai impresionante, fără a se neglija însă și fazele mai timpurii.

Materialul arheologic. Datorită caracterului oficial al acestui complex, materialul arheologic nu este foarte variat și nici foarte abundent. Și în cele trei campanii în discuție, cele mai numeroase sunt

descoperirile de material tegular, șampilat în proporție de 80% cu sigla legiunii a XIII-a Gemina sau cu aceasta din urmă însoțită de un număr mare de antropomime. La acestea se adaugă cărămizi și țigle șampilate cu siglele trupelor aflate în garda guvernatorului. Se adaugă o mare cantitate de tencuială pictată policromă, cu motive florale sau geometrice. Au mai fost descoperite fragmente ceramice, sticlă, obiecte din fier, mai rar din bronz. În campania anului 2000, în stratul de dărâmătură corespunzător ruinei camerei C, a fost descoperit un picior în formă de labă de leu al unui scaun din marmură. Materialul arheologic provenit din descoperirile făcute în campaniile 1998 - 2000 se află la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj și se află în curs de prelucrare.

În campaniile viitoare se urmărește încheierea cercetărilor arheologice pe latura de N a suprafeței excavate și trecerea la efectuarea de săpături pe suprafața nedistrusă prin excavare, aflată la E și S de cea care a fost supusă până acum cercetărilor arheologice. Întrucât unul dintre scopurile săpăturilor arheologice de la acest sit a fost și acela de punere a lui în valoare din punct de vedere istorico-turistic, așa cum aminteam mai sus, sunt necesare măsuri urgente de conservare-restaurare a obiectivului cercetat. În campania anului 2001 intenționăm să încheiem cercetarea pe latura de N, ceea ce ar reprezenta totodată și încheierea săpăturilor sistematice efectuate pe suprafața excavată. Elementele de construcție dezvelite cu această ocazie, cu scopul conservării lor în situ, trebuie să intre în programul de restaurare al Ministerului Culturii și Cultelor, pentru ca ruinele respective să nu se deterioreze datorită intemperiilor. Suprafața aflată în cercetare arheologică este protejată de un gard din sârmă, dar vestigiile descoperite nu au nici un fel de protecție, în afară de acoperirea cu un strat de pământ. Au fost trimise mai multe memorii Ministerului Culturii, Direcției Generale a Patrimoniului Național, în care am solicitat aprobarea fondurilor necesare construirii unei copertine modulare, realizată din materiale ușoare, menită să asigure o protecție temporară a vestigiilor, pe măsura derulării cercetărilor arheologice. Nu am primit nici un răspuns oficial în acest sens. La sfârșitul campaniei anului 2001, va fi necesară însă adoptarea unei soluții pentru conservarea - restaurarea vestigiilor descoperite în și pe suprafața excavată, pentru ca ele să nu fie definitiv compromise datorită intemperiilor.

Rezultatele cercetărilor arheologice efectuate în anii 1992 - 2001 vor constitui obiectul unei monografii ce va fi publicată, în funcție de posibilitățile financiare, în viitorii doi ani.

Informații suplimentare online

[Raportul 860 din cronica.cimec.ro](http://raportul860.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.cimec.ro)
